

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
„Елементи Дантеове *Комедије у Бесном Орланду Л. Ариоста и Ослобођеном*
***Јерусалиму Т. Таса*“ МА Марије Пејић**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници одржаној 6. марта 2019. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Снежана Милинковић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Италијанска књижевност
Датум избора у звање: 20. 09. 2017.

др Предраг Мирчетић, доцент, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Општа књижевност
Датум избора у звање: 29. 11. 2016.

др Тобија Занон, ванредни професор, DILLS – Универзитет у Падови
Ужа научна област: Историја италијанског језика
Датум избора у звање: септембар 2018.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Марија, Милан, Пејић
Датум и место рођења	26. 06. 1987, Београд
Наслов МА тезе	<i>Анализа XIII певања „Пакла“ и његови преводи.</i>
Датум и место одбране МА тезе	октобар 2011, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Италијанистика – италијанска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Елементи Дантеове *Комедије у Бесном Орланду Л. Ариоста и Ослобођеном*
Јерусалиму Т. Таса

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ и VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација МА Марије Пејић има 255 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: 1. Увод (стр. 1–4); 2. Утицај класичне реторске мисли и средњовековних *poetriae* на стилско-језичку димензију Дантеовог стваралаштва (стр. 4–17); 3. Апострофа као идеалан модел грађења фигуралног израза у Дантеовој *Комедији* (стр. 18–22); 4. Питање „пучког“ језика и рецепција Дантеове *Комедије* од 13. до прве половине 16. века (стр. 23–32); 5. Елементи Дантеове *Комедије* у тексту Ариостовог *Бесног Орланда* (стр. 33–43); 6. Рецепција Ариостовог *Бесног Орланда* и „откривање Аристотелове *Поетике*“ (стр. 44–45); 7. Тасова теоријска становишта (46–50); 8. Данте као имитативни модел у Тасовом *Ослобођеном Јерусалиму* (стр. 51–62); 9. *Invocatio* (63–98); 10. *Captatio benevolentiae* (стр. 99–198); 11. Закључак (стр. 199–205); 12. Литература (стр. 206–255). Списак литературе садржи 353 библиографске јединице.

У Уводу, МА Марија Пејић говори о начелу *imitatio* и како оно бива преузето из позноантичке традиције и инкорпорирано у нови културно-вредносни систем средњег века. Кандидаткиња то показује на примеру Дантеовог одабира одређених *auctores*, на првом месту Вергилија, који италијанском аутору омогућавају да, у складу с властитим концепцијама, мења и дорађује њихове поставке док се оне посве не уграде у нови стилски, али и контекстуални систем. Таквом карактеристичном интерпретацијом античких модела, Данте уједно ствара специфичан имитативни модел којег ће се придржавати, чак и у отклону, и потоњи италијански аутори, међу првима Л. Ариосто и Т. Тасо. Премда стварају у посве другачијем добу, њихово доследно позивање на текст *Комедије* не чуди превише, како закључује у поставци својих теза МА Марија Пејић, јер је *Комедија* прва чврсто устројена епско-наративна форма на италијанском пучком језику и да, само због те чињенице, постаје незаобилазни узорити текст потоњим епским формама.

Поглавље 2 подељено је на следеће целине: 2.1. Дантеова реинтерпретација класичне теорије три стила (*tria genera dicendi*) и Вергилијевог точка (*rota Virgili*); 2.2. Дантеово поимање стилске категорије *ornatus*; 2.3. Проблематика књижевног жанра и методе тумачења књижевног дела. М. Пејић детаљније анализира утицај класичне реторске мисли на стилско-језичку димензију Дантеовог дела и закључује да ће се италијански аутор верно придржавати античких категорија на којима се заснивају доктрине о стилу и стилском раслојавању, али их и обновити тако што ће потпуно другачије поставити основно формално начело *convenientia*. И када је „украш“ у питању, Данте ће инсистирати, како кандидаткиња каже, на његовој конститутивној функцији, односно његовом прилагођавању основном значењу дела. Али, то важи и за само језичко рухо, јер ће Данте свој еп означити као комедију која се јаднако може тумачити у више нивоа, са, како наводи М. Пејић, основном у фигуралном значењу самога текста којим се успоставља неразлучив однос између симбола и оноземаљског, између реално стварног и апсолутно стварног.

Поглавље 3 састоји се из две целине: 3.1. Начело *amplificatio/abbreviatio* и класична интерпретација апострофе и 3.2. Средњовековне *poetriae* и реинтерпретација начела *amplificatio/abbreviatio* – апострофа као *figura nobilis*. М. Пејић уводи „апострофу“ коју означава као идеални модел грађења фигуралног израза у *Комедији*. Апострофа, с једне стране, подразумева употребу великог броја стилских фигура, са друге, својом директном формом и способношћу да хоризонталну и вертикалну димензију текста доведе у непосредну везу, служи Дантеу као једна од основних реторских структура за грађење текста *Комедије*. Данте, користећи њену већ дату отвореност и способност раслојавања, постепено шири њене функције и поверава јој носећу улогу у указивању на поетске, али и филозофско-идеолошке концепције.

Поглавље 4 садржи две целине: 4.1. *Комедија* као неисцрпни фонд елемената у италијанском витешком епу (*poeta epico cavalleresco*) и 4.2. Језичка реформа Пјетра Бемба и три издања Ариостовог *Бесног Орланда*. У ове две целине, МА Марија Пејић се детаљније бави језичким питањем с краја XIV века, када пучки и књижевност на пучком изнова бивају подређени латинском, и како Данте, и поред за његову *Комедију* неповољних прилика, успева да опстане као, макар и прећутан, извор и узор, управо захваљујући богатству језичких, али и стилских решења, поглавито у новом хуманистичком жанру, *poeta epico cavalleresco*.

Поглавље 5 бави се управо ремек-делом овога жанра, *Бесним Орландом*, и подељено је на два под-поглавља: 5.1. Лексичко-морфолошки и синтакстичко-версификациони елементи Дантеове *Комедије* и њихова асимилација у тексту *Бесног Орланда*; 5.2. Апострофички модел као формула прилагођавања елемената *Комедије* у *Бесном Орланду*. Овде ауторка докторске радње на конкретан начин, анализом текста, говори о елементима Дантеове поеме присутним у Ариостовом делу и примећује да сви они, и језички и стилски, имају јасну функцију, првенствено текстуалну, те да се Ариосто најчешће њима служи како би градио њему својствену алузивност. Посебну улогу у том поступку, М. Пејић закључује, има Дантеов модел апострофе којег, у модификованом облику, проналазимо у великом броју у тексту Ариоста, као и већину њених подвидова, првенствено инвокацију и *captatio benevolentiae*.

Поглавље 6 нас уводи у наредни културно-историјски и књижевни период, у којему Ариостово дело постаје примерно, али се и јавља потреба да се свеколика књижевност, па и особени италијански епски жанр уприличе назорима наново „откривене“ Аристотелове *Поетике*. Што представља једно од кључних питања којима ће се бавити, на конкретан начин, у властитом делу, последњи велики аутор у оквирима епског стваралаштва, Т. Тасо.

Поглавље 7 ауторка докторске радње, стога, посвећује анализи Тасових теоријских становишта где се, а у складу с њеном поставком анализе, аутор поглавито бави питањима језика и стила који се одређују у светлу претходне традиције, те и Дантеовог примера.

Поглавље 8 подељено је на три комплементарне целине (8.1. Тасово однос према Дантеовом стваралаштву и почетак рада на тексту *Ослобођеног Јерусалима*; 8.2. Ревизије Тасовог текста и полемике поводом неауторизованог издања *Ослобођеног Јерусалима*; 8.3. Дантеов реинтерпретирани апострофички модел као основно средство *Ослобођеног Јерусалима*) и посвећено је објашњењу што културно-друштвеног, што језичко-стилског и књижевног контекста у којему настаје Тасов еп, а који у великој мери одређује и његово устројство, па и саму тематику. МА М. Пејић, у закључку овог одељка, износи да је и у

Тасовом случају Дантеов апострофички модел послужио за сврховиту реинтерпретацију где се у разлици између предлошка и оствареног ишчитава и свеколики поетско-културни назор самога аутора.

Поглавља 9 и 10, с њиховим под-поглављима (9.1. Фигура *invocatio* у Дантеовој *Комедији*; 9.2. *Invocatio* у Ариостовом *Бесном Орланду*; 9.3. Инвокациони модел у Тасовом *Ослобођеном Јерусалиму*; 10.1. Реторски модел *captatio benevolentiae* од антике до средњег века; 10.2. *Captatio benevolentiae* у Дантеовој *Комедији*; 10.3. *Captatio benevolentiae* у Ариостовом *Бесном Орланду*; 10.4. *Captatio benevolentiae* у Тасовом *Ослобођеном Јерусалиму*) у потпуности су посвећена двама фигурама које су проистекле из апострофичног модела, фигури *инвокације* и *captatio benevolentiae*. Њиховом анализом у сва три дела, која представљају различите тачке у развоју језичко-стилских изражајних могућности, а која неминовно одређују и значење самих дела, ауторска докторске радње се бави детаљно и сврховито. Закључује, вешто баратајући реторичко-теоријским одредницама и прилежно ишчитавајући стихове одабраних аутора, да у основи ове две фигуре леже Дантеови модели и начини његовог уобличавања класичних реторских поставки, те да су и Л. Ариосто, а и Т. Тасо, чак и у отклону, у непрестаном дијалогу с текстом *Комедије*.

У **Закључку** кандидаткиња резимира своје резултате.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација МА Марије Пејић је савесно и зрело урађен рад, написан не само на основу одличног познавања релевантне литературе, него и са способношћу за њену критичку процену, као и за умешну и врло проницљиву анализу самих књижевних текстова којима се бави. Докторска радња коју је Марија Пејић предала представља допринос науци о италијанској књижевности, као и о историји језика и стила. И то на неколико начина.

(1) Кандидаткиња је овим радом обогатила поимање прожимања античке, класичне, реторике и поетике и пучког средњовековља захваљујући делу највећег италијанског аутора овога доба, Дантеу, и његовој *Комедији* (али не само). Она је, најпре, означила и учила најзначајније елементе овога прожимања, за чијег представника она узима „апострофу“ и све њене подврсте, богате судске и беседничке традиције, да би их онда, а поглавито апострофу, посматрала у процесу промена и прилагођавања новом, првенствено језичком контексту, указујући на значај исхода. То је био врло захтеван задатак будући да, како и сама истиче, управо настанак Дантеове *Комедије* озаначава и рађање особитог језичко-стилског израза у до тада на италијанском „пучком“ језику незнаној форми – хришћанском епу, као наставку и круни оног класичног, античког. Полазећи од ових закључака, кандидаткиња је с правом поставила тезу, те и успела да је докаже – што је још један важан допринос науци о италијанској историји књижевности – да су управо Дантеова решења, када је о преношењу реторских модела реч, неминовно, чак и у одбацивању, утицала на најважније ауторе овог дугог наративног жанра, у чијем је средишту сукоб („рат“) вредности, идентитета, идеологија, а који је познат под називом *poeta epico cavalleresco (religioso)* у наставку те традиције), премда се то – нарочито за Л. Ариоста и његово дело – на први поглед не би могло рећи. Умешним исцртавањем кључних момената у променама језичко-културних прилика, М. Пејић је пружио оквир у

којему њена врло проницљива, дубока анализа одабраних делова конкретних књижевних остварења, *Бесног Орланда* и *Ослобођеног Јерусалима*, само потврђује оно што је претходно увела. Поврх тога, усредсређујући се на најзначајније, у датом контексту, подврсте апострофичних структура, инвокацију и *captatio benevolentiae*, и упоређујући како, у односу на Дантеову поставку, поменути аутори, у складу с властитим поетским назорима, модификују и усложњавају/поједностављују дате фигуре, увелико већ рачунајући на интертекстуалност и интердискурсивност, кандидаткиња је истовремено понудила интерпретације и одломака и целине текстова које су свакако допринос новим читањима и познавању ових ремек-дела светске књижевности.

(2) Овај рад има и теоријске доприносе.

Начин на који кандидаткиња уводи и објашњава неке од језичких, стилских и, поглавито, реторичких категорија могу бити значајни за сва слична бављења књижевним делима, без обзира на језик на којему су настала. Што је још важније, а проистиче из реченог, показује да стилско-реторичка анализа никада није сврха самој себи, већ да се у начину употребе одређених фигура и њиховој датој структури крије и суштинско значење дела, односно његов прави „садржај“.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. L'aspetto fonosimbolico delle versioni di M. Kombol e di K. Mićević dei canti danteschi dell'*Inferno* (XIII, XXXII, XXXIII), *Italica belgradensia*, 2, 2013, стр. 230-240 (UDK 821.131.1.03-13=163.41; 821.131.1.03-13=163.42)
2. Ricezione dei film ispirati all'*Inferno* dantesco, *Collana della rivista Studia Romanica et Anglica Zagrabienis* – *Atti del Convegno internazionale in onore del Prof. Žarko Muljačić (1922-2009)*, 5, 2014, стр. 583-589 (ISBN 978-953-175-539-9; CIP 897450)

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је резултате свог истраживања протумачила на релевантан и убедљив начин, а приказала их (1) прегледно и систематично, нудећи и чињенице о књижевно-културном контексту, неопходне за разумевање поступка и анализе, али и подвлачећи, на фону датог контекста, измене и промене које прати, као и (2) јасним и прецизним књижевно-научним језиком.

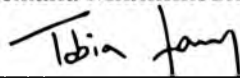
IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни за науку о италијанској књижевности и језику, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидаткињу позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

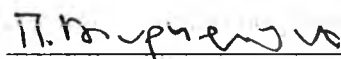
Комисија:

др Снежана Милинковић, ред. проф.

др Тобија Занон (Tobia Zanoni), ван. проф.

др Предраг Мирчетић, доцент